

13.10.2022

Група № 23

Урок № 11

Тема уроку: «Складні випадки відмінювання іменників I і II відміни»

Мета уроку: (*формувати компетентності*): *предметні*: поглибити знання учнів про складні випадки відмінювання іменників, формувати вміння правильно узгоджувати іменники I відміни, II відміни; виявляти й аналізувати порушення морфологічних норм; додержувати правил написання відмінкових закінчень іменників; *ключові*: уміння вчитися: організовувати власну діяльність щодо засвоєння морфологічних норм української мови; *комунікативні*: проводити рефлексію власної мовленнєвої діяльності з погляду додержання морфологічних норм, за потреби корегувати її; *інформаційні*: користуватися словниками, довідковою літературою й електронними ресурсами для перевірки й удосконалення власного рівня засвоєння морфологічної норми; *загальнокультурні*: стимулювання нормативної поведінки.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 52-53 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

https://www.youtube.com/watch?v=y0ufin73W0&ab_channel=MONUKRAINE

3. **Законспекуйте матеріал до уроку (основне):**

В українській мові сім відмінків:

- називний – *хто? що?*
- родовий – *кого? чого?*
- давальний – *кому? чому?*
- знахідний – *кого? що?*
- орудний – *ким? чим?*
- місцевий – *на кому? на чому?*
- кличний – *не відповідає на питання, використовується при звертанні*

Варто запам'ятати такі правила:

- **I відміна, орудний і кличний відмінки:** закінчення залежить від групи, до якої належить іменник. Наприклад:

Орудний відмінок

Група	Закінчення	Приклади
Тверда	-ою	<i>сестрою</i>
М'яка	-єю (-єю)	<i>статтею, надією</i>
Мішана	-єю	<i>кашею</i>

Кличний відмінок

Група	Закінчення	Приклади
Тверда	-о	<i>сестро</i>
М'яка	-е (-є)	<i>земле, мріє</i>
Мішана	-є	<i>душе</i>

- **II відміна, родовий відмінок:** закінчення залежить від значення слова.
- Основне правило можна визначити так: ставимо закінчення **-а**, якщо слово – конкретний іменник, закінчення **-у** – якщо абстрактний. Але, звісно, є нюанси, які ми розберемо:)

-а / -я

-у / -ю

назви осіб, власні імена та прізвища (в тому числі персоніфіковані назви) – *Андрія, Мороза.*

Назви абстрактних понять – *оптимізму, авралу.*

Назви тварин і дерев – *дуба, лева.*

Назви речовин, матеріалів – *цементу, алюмінію.*

Назви предметів – *олівця, підручника.*

Назви приміщень, установ –

університету, інституту,
ліцею; аде хліва.

Назви мір, місяців, днів тижня – *понеділка, грама, квітня*. Назви явищ природи – *дощу, вітру*.

Назви населених пунктів (за винятком тих, які складаються з двох частин і друга частина – загальна назва) – *Парижа, Харкова*; але *Кривого Рогу*. Назви збірних понять – *народу, колективу*.

Назви річок з наголосом на закінченні – *Дінця, Дністра*. Географічні назви – *Тибету, Паміру*.

Терміни іншомовного походження, які означають елементи будови чогось, конкретні предмети, геометричні фігури та їх частини: *атома, катода, конуса, радіуса, ромба, сегмента, сектора, синуса, шківа, ямба* тощо, а також українські за походженням суфіксальні слова-терміни: *відмінка, додатка, займенника, іменника, трикутника, чисельника, числівника* тощо, але *виду, роду*, також *синтаксису, складу, способу*. Терміни іншомовного походження, що означають фізичні або хімічні процеси, частину площі й т. ін.: *аналізу, електролізу, імпульсу, синтезу, ферменту*, а також літературознавчі терміни: *альманаху, епосу, жанру, журналу, міфу (міту), нарису, образу, памфлету, роману, стилю, сюжету, фейлетону* тощо

Назви ігор і танців – *вальсу, хокею*; але *гопака*.

Назви понять, що означають простір – *лиману, лугу*.

- **II відміна, давальний, орудний, кличний відмінки:** закінчення залежить від роду іменника, групи та наявності / відсутності суфікса.

Давальний відмінок

Особливості іменника	Закінчення	Приклад
Тверда група	-ові	<i>братові</i>
М'яка і мішана група	-еві	<i>викладачеві</i>

Орудний відмінок

Особливості іменника	Закінчення	Приклад
Тверда група	-ом	<i>кварцом</i>
М'яка і мішана група	-ем (-єм)	<i>олівцем</i>

Кличний відмінок

Особливості іменника	Закінчення	Приклад
Тверда група + суфікси -к-, -ик-, -ок-	-у	<i>Синку, братику</i>
Іншомовні слова на г, к, х	-у	<i>Фрідріху, Жаку.</i>
Деякі іменники мішаної групи, крім основи на -ж, р.	-у	<i>Читачу</i>
Більшість іменників м'якої групи	-ю	<i>Кобзарю, краю</i>
Безсуфіксні іменники твердої групи	-е	<i>Брате</i>
Іменники м'якої групи із суфіксом -ець	-е	<i>Хлопче; але бійцю, знавцю, мудрецю</i>
Більшість іменників мішаної групи	-е	<i>Стороже</i>

4. Виконайте наступні завдання в робочому зошиті:

1. Виконайте **вправи 2,3** до § 52-53 з підручника О. Авраменка для 10 кл.

2. Виконайте *тестові завдання*.

1. До першої відміни належать усі іменники варіанта:

А ясла, кума, площа, межа;

Б староста, хлоп'я, вулиця, кузня;

В сестра, воевода, суддя, верба;

Г кенгуреня, душа, дорога, ріка;

Д жага, Лука, мати, миля.

2. Помилку допущено в слові:

- А кручою;
- Б шахтарем;
- В вишнею;
- Г мрякою;
- Д мрією.

3. Закінчення *-ою* у формі орудного відмінка однини мають усі іменники в рядку:

- А ваза, речовина, кислота;
- Б тиша, свобода, глибина;
- В калина, малеча, посада;
- Г мелодія, береза, справа;
- Д спальня, Європа, буква.

4. Закінчення *-ою* у формі орудного відмінка однини мають усі іменники в рядку:

- А ідальня, повага, легенда;
- Б Ольга, родина, волоцюга;
- В геологія, дитина, дорога;
- Г держава, груша, розлука;
- Д мережа, горошина, карта.

5. Закінчення *-єюу* формі орудного відмінка однини мають усі іменники в рядку:

- А стаття, мама, земля;
- Б круча, каша, площа;
- В надія, воля, миля;
- Г доня, дочка, доля;
- Д куля, вежа, стежка.

6. Закінчення *-єю* у формі орудного відмінка однини мають усі іменники в рядку:

- А фантазія, місія, арія;
- Б вежа, сторожа, артилерія;
- В автономія, алегорія, бабуся;
- Г анатомія, фізіологія, Маруся;
- Д зозуля, мрія, душа.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

13.10.2021

Група № 23

Урок № 12

Тема уроку: «Складні випадки відмінювання іменників III і IV відмін»

Мета уроку: поглибити знання здобувачів освіти про іменник як частину мови, повторити особливості відмінювання іменників III- IV відмін; розвивати навички правильного вживання іменників у непрямих відмінках; закріпити деякі орфографічні правила; а також розвивати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, їхнє логічне і критичне мислення, творчі вміння й навички, за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати любов до України, рідного краю, прищеплювати інтерес до історії та традицій українського народу

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 52-53 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

https://www.youtube.com/watch?v=14kTLQzHuAc&ab_channel – III відміна

https://www.youtube.com/watch?v=-Cov_x6MZ9I&ab_channel - IV відміна

3. **Законспектуйте матеріал до уроку (основне):**

До **III відміни** належать іменники жіночого роду, які в називному відмінку однини мають нульове закінчення: ніч, ніжність, а також іменник *мати*.

Іменники III відміни на групи не поділяються.

До **IV відміни** належать іменники середнього роду із закінченням **-а (-я)** в називному відмінку однини, у яких під час відмінювання з'являються суфікси **-ат-, -ят-, -ен-**: теля – теляти, плем'я – племені.

Зверніть увагу!

Слова типу *оленя* – *оленятко* належать до різних відмін. У слові *оленя* суфікс **-ят-** виникає у непрямих відмінках (*оленятком*). Це особливість іменників IV відміни. У слові ж *оленятко* цей суфікс є у називному відмінку однини, крім того наявний суфікс **-к-**. І це вже іменник II відміни.

До жодної з відмін не належать:

- іменники, що вживаються тільки у формі множини: ліки, двері, сани;
- незмінювані іменники: метро, табу, селфі.

Відмінкові форми іменників третьої відміни

ВІДМІНОК	ОДНИНА		МНОЖИНА	
НАЗИВНИЙ	тінь-□	ніч-□	тін-і	ноч-і
РОДОВИЙ	тін-і	ноч-і	тін-ей	ноч-ей
ДАВАЛЬНИЙ	тін-і	ноч-і	тін-ям	ноч-ам
ЗНАХІДНИЙ	тін-□	ніч-□	тін-і	ноч-і
ОРУДНИЙ	тінн-ю	нічч-ю	тін-ями	ноч-ами
МІСЦЕВИЙ	(у) тін-і	(у) ноч-і	(у) тін-ях	(у) ноч-ах
КЛИЧНИЙ	тін-е	ноч-е	тін-і	ноч-і

Зверніть увагу!

В орудному відмінку однини іменники третьої відміни мають закінчення -ю, причому:

- 1) якщо основа іменника закінчується одним приголосним (крім **губного** та **р**), то після голосного перед закінченням цей приголосний подовжується (на письмі подвоюється): *височінн-ю, віссю, в'яззю, міддю*;
- 2) якщо основа іменника закінчується сполученням приголосних або на губний (**б, п, в, м, ф**), а також на **р, щ**, то подовження не відбувається: *верф'ю, вісс-ю, матір-ю, радіст-ю*;
- 3) перед закінченням після губних (“*мавна Буф*”) та **р** ставимо відповідно до правил апостроф: *любов'ю, Об'ю, Перм'ю, матір'ю*.

До четвертої відміни належать іменники середнього роду на -а(-я), які при відмінюванні у непрямих відмінках, крім знахідного і орудного, мають суфікси -ат, -ят, -ен: *галчен-я, кошен-я, коліщ-а, тім'-я, плем'-я*.

іменники з суфіксами -ат, -ят	список іменників з суфіксом -ен
тел-я - телят-и	ім'-я - імен-і
курч-а - курчат-и	плем'-я - племен-і

порос-я - поросят-и	сім'-я (насіння) - сімен-і
цуцен-я - цуценят-и	вим'я - вимен-і
лош-а - лошат-и	тім'-я - тімен-і

Відмінкові форми іменників четвертої відміни

ВІДМІНОК	ОДНИНА		МНОЖИНА	
	НАЗИВНИЙ	РОДОВИЙ	ДАВАЛЬНИЙ	ЗНАХІДНИЙ
НАЗИВНИЙ	курч-а	ім'-я	курч-ат-а	ім-ен-а
РОДОВИЙ	курч-ат-и	ім-ен-і/ім'-я	курч-ат-□	ім-ен-□
ДАВАЛЬНИЙ	курч-ат-і	ім-ен-і	курч-ат-ам	ім-ен-ам
ЗНАХІДНИЙ	курч-а	ім'-я	курч-ат- □/курч-ат-а	ім-ен-а
ОРУДНИЙ	курч-ам	ім-ен-ем/ім'- ям	курч-ат-ами	ім-ен-ами
МІСЦЕВИЙ	(на) курч-ат-і	(по) ім-ен-і	(на) курч-ат- ах	(по) ім-ен-ах
КЛИЧНИЙ	курч-а	ім'-я	курч-ат-а	ім-ен-а

Особливості відмінкових форм іменників четвертої відміни

- наявність в усіх відмінках однини і множини, крім орудного та знахідного однини, суфіксів -ат,-ят,-ен (*ведмежати, теляти, хлоп'яти, тімені*);
- форма знахідного відмінка однини однозвучна із формою називного: *курча, ягня, поросля, вим'я*;
- у знахідному відмінку множини іменники – назви істот мають паралельні форми: *купити курчат і курчата, доглядати немовлят і немовлята*;
- в орудному відмінку однини іменники втрачають суфікси -ат (-ят), закінчення -ам (-ям) приєднується до кореня: *курчам, ягням*;

- іменники із суфіксом -ен- мають паралельні форми: *ім 'ям і іменем, вим 'ям і вименем;*
- кличний відмінок аналогічний із називним: *маля, лоша, ведмежата.*

4. Виконайте наступні завдання :

1. Іменники III відміни поставте в О. в. однини й запишіть у три колонки: 1) з подвоєнням букв (подвоюються м'які зубні й пом'якшені шиплячі між голосними); 2) без подвоєння букв; 3) з апострофом.

Совість, важливість, кров, твань, вісь, ожеледь, область, любов, єдність, роль, ціль, їдкість, емаль, мати, добрість, освіченість, легкість, мазь, ідейність.

Ключ. З перших букв слів перших двох колонок складеться закінчення вислову Саллюстія: «*Будь-яка людина є ...*»

2. Виконайте вправу 4, 7 до § 52-53 з підручника О. Авраменка для 10 кл.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.